

2. Пилипенко Л.Н., Пилипенко И. В. Биологические методы в оценке безопасности растительных пищевых продуктов и ингредиентов. Одесса : Optimum, 2014. – 264 с.

3. Консервування харчових продуктів : монографія. Мікробіологія, енергетика, контроль /Л.М. Пилипенко, Я.Г. Верхівкер, І.В. Пилипенко.– Одеса: «ВМВ», 2015. – 232 с.

4. Screening of Agricultural Raw Materials and Long-term Storage Products to Identify Bacillary Contaminants / Olena Danylova, Marina Serdyuk, Lyudmila Pylypenko, Victor Pelykh, Inna Lopotan, Antonina Yegorova. Book DOI 10.1007/978-3-030-14918-5/ Copyright Holder Name © Springer Nature Switzerland AG. Copyright Year 2019. – P.641-654. V. Nadykto (ed.), *Modern Development Paths of Agricultural Production*, https://doi.org/10.1007/978-3-030-14918-5_63

5. Карякин К. Реторт – пакет. *Специальный выпуск Unipack. Ru*, электронный журнал. 2018. № 5. С. 15-18. <https://article.unipack.ru/22702/> (дата звернення: 01.02.2020)

6. Густова Т., Крылова В. Инновационные технологии консервирования продуктов питания в полимерной потребительской таре: статья: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnye-tehnologii-konservirovannyh-produktov-pitaniya-v-polimernoy-potrebitelskoj-tare>

12. Взаємозв'язок морської безпеки та економічної, екологічної, продовольчої, інформаційної та енергетичної безпеки держав Балто-Чорноморського регіону

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-266-1-38>

КАЛІНІНГРАДСЬКИЙ ЕКСКЛАВ ЯК БЕЗПЕКОВА ПРОБЛЕМА КРИЗЬ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ РИЗИКІВ

Турянця Інна Анатоліївна

*доцент кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

м. Ужгород, Україна

8 грудня 2022 р. Сейм Литовської республіки за пропозицією міністерки внутрішніх справ А. Білотайте продовжив до 10 березня 2023 р. введений раніше режим надзвичайного стану. Окрім триваючої масштабної російської військової агресії проти України це зумовлено також сприятливими умовами, створеними білоруським та російським режимами «для проведення гібридних атак проти Литовської Республіки». Серед

безпекових заходів передбачено посилений режим охорони державного кордону республіки та перевірки прилеглих місцевостей [1], що безпосередньо зачіпає підважену проблему. Сухопутні і морські кордони Польщі та країн Балтії є східними межами ЄС та НАТО. Відтак, генералізовані виклики, з якими вони стикаються, зачіпають усю західну спільноту.

Особливе значення серед факторів, котрі створюють вразливість для системи безпеки усього балтійського регіону та східного флангу НАТО є Калінінградський ексклав (частина Східної Пруссії), приєднаний до СРСР у якості області РФ за результатами Другої світової війни. З методологічних позицій цілком очевидно, що судження класика теорії ризиків Френка Г. Найта (У-т Айови) про те, що «ризик» як «кількість, отримана з виміру» радикально відмінний від невизначеності цілком застосовне до нашого випадку [2]. Можливі небезпеки «ризикованого» сусідства з російським форпостом на балтійському узбережжі або вже усвідомлені, або постійно осмислюються і вимірюються, одночасно з розробкою та втіленням віктимних заходів для нівелювання та протидії потенційним загрозам. Остання інформаційна подія у цьому сенсі – панельна дискусія у Центрі геополітики Кембриджського у-ту, проведена 20 вересня 2022 р. за участю відомих політиків, експертів та вчених Р. Лопати (Комітет національної безпеки і оборони Литви; Вільнюський у-т), генерала С. Піча, екс-начальника штабу оборони та голови Військового комітету НАТО, д-ра К. Пійрімяе (Тартуський у-т, Естонія), проф. С. Вольфа (У-т Бірмінгема, Сполучене королівство). Дискутанти, зачіпаючи як ретроспективу проблеми, так і її актуальний стан, сфокусували увагу на актуальних ризиках, пов'язаних із Сувалцьким коридором (*The Suwalki Gap*), ділянкою польсько-литовського кордону між Калінінградом і Білоруссю, яка є єдиною сухопутною брамою для подовження зони відповідальності НАТО на територію країн Балтії. Значення цього аспекту регіональної і стратегічної безпеки лише зросло з російським вторгненням в Україну, адже можливе захоплення цього плацдарму здатне серйозно ускладнити військово-політичне становище країн Балтії, залишивши для одержання допомоги від НАТО лише морський і повітряний шляхи. Дуже імовірно визнається наявність в ексклаві тактичної ядерної зброї [2]. Але кремлівська верхівка вже кількаразово одержувала попередження не тільки щодо негативних наслідків її застосування у війні з Україною, але й удостоїлася застереження з боку прихильного до неї пекінського керівництва щодо неприпустимості відповідної риторики на офіційному рівні. Тому можна вважати, що гіпотетичне розміщення ядерного арсеналу в Калінінградській обл. є радше спробою залякування і нагнітання напруги, аніж реальною загрозою.

Навколо Калінінграда цього року точаться справжні інформаційні баталії, інколи навіть з політико-сатиричними конотаціями у відповідь на інсинуації розпропаганди. При цьому обопільно застосовуються такі улюблені нею утилітарні засоби, як історичні екскурси та міфологеми. У Чехії, наприклад, було ініційовано петицію щодо проведення референдуму по питанню приналежності міста, котре під назвою *Králavec* у 1255 р. було засноване на пошану чеському королю Пшемислу Отакару II (1253-1278), який очолював війська Тевтонського ордену під час їхнього чергового походу у землі пруссів. Логіка автора петиції ґрунтувалась на тому, що місто, засноване на честь чеського короля, мало б повернутись до законного власника – Чехії. Слідуючи прикладові «аргументації» самої Росії щодо Криму та сходу України, «це цілком нормально – зайти на територію чужої держави, оголосити там референдум і потім анексувати територію». Таким чином, на думку автора задуму, Чехія б одержала унікальну можливість розширити територію та нарешті отримати жаданий поколіннями вихід до моря, повернувши по ходу Калінінграду його давню історичну назву. Станом на 8 грудня 2022 р. зазначену петицію підписали вже 20414 осіб [4]. Ця «інформаційна атака» «зброєю» пропаганди самої РФ є дотепною і вчасною відповіддю на російські гібридні загрози у балтійському регіоні.

Для Литовської республіки з перших років відновлення її незалежності, а також в очікуванні вступу до НАТО і ЄС доводилось вирішувати різноманітні питання, пов'язані з транзитом з території РФ до Калінінградського ексклаву. Мова йде не тільки про забезпечення звичайної свободи пересування, але й про перешкоджання нелегальній імміграції, торгівлі людьми, наркотрафіку, контрабанді та проникненню злочинців і російської агентури. Для транзиту автошляхами громадяни РФ повинні мати біометричний паспорт і діючу шенгенську візу. Для прямування залізничним транспортом у потягах формування РФ, працівником консульської служби Литви, за попереднім запитом, який касир «РЖД» відправляє до Посольства Литви, при купівлі квитка, видається 2-разовий дозвіл (*FRTD – Facilitated Rail Transit Document*), що діє 3 місяці, на транзит територією Литви щонайбільше на 6 год. за один проїзд (штатний час прямування потяга бл. 3,5 год.). Громадянам РФ (і тільки їм), які мешкають у Калінінградській обл., але мають тісні зв'язки з основною територією РФ (нерухомість, родини, трудові відносини) і навпаки може бути видано дозвіл (*FTD – Facilitated Transit Document – документ про спрощений транзит*) терміном до 3 р. для багаторазового транзиту територією Литви максимум на 24 год. після в'їзду. Цей порядок встановлений регулятивним актом Європейської Ради (Council Regulation № 693/2003 of 14 April 2003) [5]. Він наразі залишається у дії в його первинному вигляді, не дивлячись на те, що 6 вересня 2022 р. Єврокомісія підтримала призупинення спрощеного

візового режиму для громадян РФ, а у ніч на 19 вересня 2022 р. Латвія, Литва, Естонія та Польща увели заборону на в'їзд до шенгенської зони через їхні кордони по туристичних візах, виданих третьою країною. Винятки можуть бути зроблені у відповідності з національним законодавством для в'їзду по гуманітарних підставах [6].

Ухвалення санкцій ЄС у зв'язку з російською агресією в Україні поставило на порядок денний день як транзит до Калінінградського ексклаву товарних груп, що потрапили під санкції, так і обслуговування цього транзиту як такого. Наприкінці літа 2022 р. ця проблема переросла у конфлікт і вийшла на рівень офіційних російських демаршів із заявами про блокаду регіону та супутніми погрозами «покарати» Литву. Литовські банки відмовилися від проведення відповідних транзакцій. Останній з них *Siauliu bankas* збирався припинити приймати платежі, пов'язані з білоруськими та російськими перевезеннями 1 вересня [7]. Литовське політичне керівництво зайняло стійку позицію і не лише відкинуло російські погрози, але й закинуло ЄСівській бюрократії щодо непослідовності додержання режиму санкцій. У зв'язку з цим Єврокомісія двічі у квітні та липні подавала роз'яснення щодо винятків у застосуванні санкцій під час транзиту територією Литви вантажів з РФ до Калінінградської обл. Служба розслідування фінансових злочинів Литви продублювала у своїх офіційних повідомленнях зазначені у нормативних актах ЄС та роз'ясненнях Єврокомісії винятки, що давало змогу уповноваженому *Siauliu bankas* відновити роботу по обслуговуванню транзакцій російських і білоруських контрагентів. Щоправда, за словами міністра транспорту і комунікацій Литви М. Скуодіса, прийняття кінцевих рішень залежатиме від самих банків [8].

У під сумку варто зазначити, що ризики, пов'язані із сусідством з Калінінградським ексклавом не тільки усвідомлюються, але і рішення та кроки, що здійснюються для їхнього нівелювання є вчасними, ефективними та гнучкими.

Література:

1. Сейм одобрив пролонгацію чинного положення. В: Новостной портал Литвы Delfi.lt. URL: <https://www.delfi.lt/ru/news/politics/sejm-odobril-prodlenie-chrezvychajnego-polozheniya.d?id=91974797>.

2. Knight Frank H. Risk, Uncertainty, and Profit. Boston and New York: Houghton Mifflin Co., The Riverside Press, 1921. URL: https://www.econlib.org/library/Knight/knRUP.html?chapter_num=3#book-reader.

3. The Geopolitics Kaliningrad. In: Centre for Geopolitics of the University of Cambridge. Providing historically-grounded approaches to enduring geopolitical problems. URL: <https://www.cfg.polis.cam.ac.uk/events/geopolitics-kaliningrad>.

4. Peticezavýhlášení referenda o připojení Kaliningradu k České republice. URL: https://www.petice.com/petice_za_vyhlaeni_referenda_o_pipojeni_kaliningradu_k_eske_republice.

5. Council Regulation (EC) No 693/2003 of 14 April 2003 establishing a specific Facilitated Transit Document (FTD), a Facilitated Rail Transit Document (FRTD) and amending the Common Consular Instructions and the Common Manual. In: EU Monitor. URL: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vhckn6xwsjty>.

6. «Вам тут не раді!»: Естонія, Литва, Латвія та Польща заборонять їздросіянам. В: Телеканал «Прямий». 8 вересня 2022 р. URL: <https://prm.ua/vam-tut-ne-radi-estoniia-lytva-latviia-ta-polshcha-zaboroniat-v-izd-dlia-rosiian/>.

7. Литва близка к решению проблемы с платежами за Калининградский транзит. В: Lithuanian National Radio and Television. Новости. 2022.08.04. URL: <https://prm.ua/vam-tut-ne-radi-estoniia-lytva-latviia-ta-polshcha-zaboroniat-v-izd-dlia-rosiian/>